תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחידושים, דיונים ובירורים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסתעף

גליון זה יו"ל ע"י מערכת טעמי תורה.
תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור.
© כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

גליון מס' 46

פרשת תרומה

ה"א תשע"ד

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות לצורך המשך פיתוח הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת.
כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל.
מייל: tameytora@gmail.com **פקס: 153775150494**

כ"ה ב': **יִדְבֻנוּ** - הדלי"ת דגושה, ובשווא נע.

אֲשֶׁר יִדְבֻנוּ לִבּוֹ - יש לנגן את ב' המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים אֲשֶׁר־יִדְבֻנוּ לִבּוֹ במקף[א].

כ"ה ה': **וְעֹרֹת** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא וְאוֹרוֹת באל"ף, מלשון אור. וכן להלן.

כה ט: **מַרְאֶה** - הרי"ש בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את האל"ף ולקרוא מַרֶה[ב]. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע האות הגרונית. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: **צַלְעוֹ. צַלְעֹת. שִׁבְעָה. וּרְאֵה. מָרְאֶה. לִפְאַת. לִמְקֻצְעֹת. הָרְאִיתָ. בִּשְׁאֵת. הֶרְאָה.**

כ"ה י': **וְאַמָּה** - האל"ף בפתח והמ"ם בדגש. והקורא וְאָמָה בקמץ גדול ורפה[ג], משנה משמעות מלשון מידה, ללשון שפחה. וכן להלן.

כ"ה י"ב: **וְיָצַקְתָּ** - הטעם מלעיל בצד"י[ד].

עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו.

כ"ה ט"ז: **אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף את המרכא והטפחא ולהטעים אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ. וכן להלן.

כ"ה י"ט: **כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָהּ מִזֶּה** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה.

וּכְרוּב־אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וּכְרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה.

כ"ה כ': **לְמַעְלָה** - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא לְמַלָּה, וכמו"כ אין לקרוא לְמַעַלָה בפתח העי"ן. וכן הוא בעי"ן שלהלן פסוק כ"א. ולהלן כ"ו י"ד.

סֹכְכִים - הכ"ף בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים סֹכֲכִים בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט[ה].

כ"ה כ"א: **מִלְּמֵעְלָה** - הלמ"ד רפה, ובשווא נח[ו].

[א] ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות הערה ל'.

[ב] מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפניה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה חזקה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח, כגון מַלַּךְ במקום מַלְאַךְ, שִׁמּוֹן במקום שִׁמְעוֹן, וַיִּנַּג במקום וַיִּנְהַג. וזה מצוי עשרות מקומות בכל פרשה, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה.

[ג] לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדין, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח והקמץ. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

[ד] ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות הערה ט"ז.

[ה] כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

כ"ה כ"ב: **וְנוֹעַדְתִּי** - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע[ז], למרות הקושי להגותה בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא וְנוֹעַתִּי, אלא יש להקפיד שישמע שקרא דלי"ת ותי"ו. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת, עדיף לקוראה בשווא נע מאשר להבליעה.

כ"ה כ"ז: **לְבָתִּים** - התי"ו בדגש קל, ולא בדגש חזק[ח].

כ"ה ל"ד: **וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ** - פסוק זה הוא מן המקראות שאין להם הכרע[ט]. וע"כ יש מי שכתב שאע"פ שאין לקורא לשנות מניגון הטעמים, מ"מ לא יעשה עצמו מכריע, ולא יעשה הפסק במילה גְבִעִים, אלא יקרא תיבה זו עם התיבה שלפניה ושלאחריה בתכיפה אחת, והקב"ה יודע הכרעות[י]. אך לא נהגו כן, אלא נהגו להפסיק כהטעמים[יא].

כ"ה ל"ט: **כִּכָּר** - הכ"ף בקמץ, והקורא כִּכַּר בפתח יש לו לחשוש לשינוי משמעות[יב].

כ"ה מ': **מָרְאֶה** - המ"ם בקמץ קטן.

כ"ו ב': **הַיְרִיעָה** - היו"ד רפה ובשווא נח, וכן להלן, וכן במילת **הַיְרִיעֹת**[יג].

אֹרֶךְ | הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת - ככלל, המילה אַחַת מנוקדת בפתח פתח – אַחַת, ובטעמים סגול אתנחתא וסוף פסוק, מנוקדת בסגול קמץ – אֶחָת.

[ו] ואע"פ שאחר מ"ם השימוש תמיד יבוא דגש (שהרי מ"ם השימוש היא במקום תיבת מן, ולכן בא דגש אחר המ"ם, להשלים את הנו"ן החסרה), תיבת מלמעלה יוצאת מן הכלל שהלמ"ד רפה.

[ז] ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שהדלי"ת שלפניה בשווא נח.

[ח] ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות הערה ט"ו.

[ט] ביומא נ"ב איתא: איסי בן יהודה אומר חמש מקראות בתורה אין להן הכרע, שאת, משוקדים, מחר, ארור, וקם. ו"משוקדים" הוא פסוק זה (ולהלן ל"ז כ' מופיע פסוק זהה, וגם לו אין הכרע, ומכיון שהם זהים, נמנו כפסוק אחד).

והיינו, שאין הכרע האם הפיסוק הוא: וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים, מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ. ופירושו שהיו במנורה ארבעה גבעים, והיו בה גם כפתורים ופרחים משוקדים. או שהפיסוק הוא: וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים, כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ. ופירושו שהיו במנורה ארבעה גביעים משוקדים, והיו בה גם כפתורים ופרחים.

[י] כ"כ בשערי אפרים (שער ג' סעיף ט"ו, ובפתחי שערים סקי"ג).

[יא] כן כתב הגר"ש דבליצקי באם למקרא (בראשית ל"ד ז'), שלא נהגו כן כי סמכו בזה על הריטב"א ביומא (דף נ"ב) שס"ל שהספק הוא לולא היו לנו טעמים, אך אחר הטעמים נתברר ספיקו ע"י פיסוק הטעמים.

ובאמת דברי השערי אפרים בזה צריכים באור, שהלא פיסוק הטעמים נקבע ע"י הניגון בלבד, ולא ע"י הפסקת הקריאה, וזו מטרת הטעמים, להפסיק הענין ע"י הניגון ללא צורך בשהייה, וא"כ, אף אם לא נתברר ספיקו, כיצד יועיל בזה שלא ישהה לענין שלא יכריע, והלא הפיסוק נקבע ע"י הניגון ולא ע"י השהייה בפועל.

[יב] וראה מה שכתבנו בזה במדור חילופי נוסחאות, ושם באריכות בהערה י"ט.

[יג] עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה.
וכאן בכל הספרים אין מתג בה"א, וממילא מוכח שהיו"ד שאחריה בשווא נח.

ויש מקומות שהיא מנוקדת בסגול קמץ גם בזקף[יד], ושלושה מהם בפרשה: כ"ה י"ב, כ"ו ד', י'.

כ"ו ד': **לֵלְאֹת** - הלמ"ד מנוקדות בשורוק (לוּלָאֹת), אלא שבכתיב התורה נכתב כאן בכתיב חסר ללא וי"ו, ולכן השווא בלמ"ד הוא נע, ככל שווא הבא לאחר תנועה גדולה[טו].

כ"ו י"ב: **הָעֹדֵף** - הטעם מלרע בדלי"ת, והדלי"ת בצירי.

כ"ו כ"ג: **לִמְקֵצְעֹת** - הצד"י רפה, ובשווא נח.

בַּיְרֻכָתָיִם - יש להקפיד לנגן את הטעם סוף פסוק כראוי, ולא להוסיף טעם נוסף לפניו ולהטעים בַּיְרֻכָתָיִם[טז].

כ"ו ל"ג: **וְהִבְדִּילָהּ** - הטעם מלרע בלמ"ד.

כ"ז ג': **וּמִזְלְגֹתָיו** - המ"ם בחיריק, ואין לקרוא וּמַזְלְגֹתָיו בפתח המ"ם.

לְכָל־כֵּלָיו - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים לְכָל כֵּלָיו.

כ"ז ד': **מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת.

כ"ז י"א: **מֵאָה** - הטעם מלעיל במ"ם*[יז].

מֵאָה אֹרֶךְ - יש להקפיד להפריד בין התיבות, שלא ישמע כאומר מהאורך.

☜ **וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֻשְׁקֵיהֶם כָּסֶף** - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת וַחֻשְׁקֵיהֶם, שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר[יח] שבתיבת הָעַמֻּדִים, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שרק חישוקיהם היו כסף, בעוד שפירושו ששניהם היו כסף. וכן הוא להלן פסוק י"ט: **וְכָל־יִתְדֹתָיו וְכָל־יִתְדֹת הֶחָצֵר נְחֹשֶׁת.**

כ"ז י"ב: **לִפְאַת־יָם** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים לִפְאַת יָם.

✤ חילופי נוסחאות ✤

כ"ה ל"ט: **כִּכָּר** / (כִּכַּר)

<u>הכ"ף השניה בקמץ</u> – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ז ס"ט ס"י סי"א סי"ב סי"ג סט"ז סי"ז, א"א א"ד א"ו א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר.

<u>הכ"ף השניה בפתח</u> – בכתבי היד: ס"ה ס"ו ס"ח סי"ד[יח] סט"ו*[יח], א"ב א"ג א"ה א"ח א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג[ט], רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג[כ], קורן.

כ"ז ט"ז: **עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה** / (עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה)

<u>תיבת עמדיהם בפשטא</u> – בכתבי היד: טא"ס ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"י[כא] סי"א סי"ד סט"ו סט"ז*[כא], א"ג[כב] א"ד א"ו. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג, ברויאר.

<u>תיבת עמדיהם במונח</u>[כג] – בכתבי היד: ס"ו ס"ז[כד] ס"ח ס"ט סי"ב סי"ג סי"ז, א"א א"ב א"ה א"ז א"ח א"ט א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קסוטו, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא[כה].

[יד] ועיין מה שכתב בזה רד"ק במכלול (קפ"ה ע"ב).

[טו] ועיין מה שכתב בענין זה במנחת שי כאן, ובבראשית ל"א ל"ט, ובמאמר המאריך (סוף תירוץ חקירה ב').

[טז] מכיון שהסוף פסוק בא כאן מיד אחר האתנחתא, ללא טעם נוסף ביניהם, וע"י זה נוצר קצת מחסור בנגינה, יש נטיה להוסיף טעם נוסף לפני הסוף פסוק, ויש להזהר שלא לעשות כן.

[יז] בניגון הטעמים המקובל יש נטיה להטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין.

[יח] ונמסר עליו שם במסורה: במוגה קמץ. דהיינו שבספר מוגה הכ"ף מנוקדת בקמץ.

[יט] ואע"פ שנוסח הפתח מצוי רק במקצת כתבי היד, ובחלקם אף נמסר להדיא שבמוגה הוא בקמץ, עכ"ז בדפוסים נתקבל כאן נוסח הפתח בעקבות דפוס מק"ג.

ויש לציין שכאן לגבי הציווי נאמר בפסוק: כִּכַּר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ, ולקמן לגבי העשיה (ל"ז כ"ד) נאמר פסוק מעין זה: כִּכַּר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ, ושם גם במק"ג הוא בקמץ, ואכן שם נתקבל בעקבותיו נוסח הקמץ בדפוסים.

ובתורה תמימה, שלפניו היה הנוסח המקובל בדפוסים שכאן הוא בפתח ולקמן הוא בקמץ, כתב לבאר טעם השינוי בין המקומות, והביא את דרשת חז"ל שדרשו (מנחות כ"ח ע"א): תניא, באה זהב באה ככר, אינה באה אינה זהב אינה באה ככר. וביאר התו"ת וז"ל: ר"ל אם אינה באה זהב אין מקפידין לעשותה ככר, וכו', והנה לא נתבאר מקור לדרשה זו. ודקדקתי איזה שנוי בנקוד מלה זו כאן ובפרשת ויקהל בעשיה (ל"ז כ"ד), דכאן מנוקד כִּכַּר בפתח הכ"ף השני ושם מנוקד בקמץ (כִּכָּר), והנפקא מינה בין הנקודות האלה מבואר, שהפתח מושך את התיבה להתיבה שלאחריה, והקמץ מפסיקה, ואולי סמכו על שינוי זה לדרוש ככר זהב למלה אחת, והיינו שזה תלוי בזה, וכמ"ש באה זהב באה ככר, משא"כ בעשיה בפרשת ויקהל שכבר היו כל הכלים מוכנים א"צ להורות על זה, לכן כתב שם כִּכָּר בקמץ. וראה איך אונקלוס הרגיש בשינוי דכאן תרגם ככרא דדהב, וזה מורה רמז לדרשה שלפנינו, ובפ' ויקהל שם תרגם ככרא דהב בלא ד' השימוש, וההרגש מבואר כמש"כ, ודו"ק. עכ"ל.

וכדברים האלה הובא בדפוסים החדשים של חומש העמק דבר בשם ר' חיים ברלין בן הנצי"ב.

אכן, מכתבי היד מוכח שאין מקור לשינוי זה בניקוד. שברוב מובהק של הספרים, ובכללם הספרים המדויקים, מנוקד קמץ בשני המקומות (הם כ"י: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח ס"ב ס"ג ס"ד ס"ט ס"י סי"א סי"ב סי"ג סט"ז סי"ז א"ד א"ו א"ז א"ט). ומעט כתבי יד מנקדים בפתח בשני המקומות (הם כ"י: ס"ו ס"ח סי"ד סט"ו א"ב א"ג א"ה). ויש ספרים בודדים שמנקדים כאן בקמץ ולקמן בפתח (הם כ"י: ס"א ס"ז א"א). ואילו ספרים שמנקדים כאן בפתח ולקמן בקמץ, הם המעטים מכל כתבי היד (הם כ"י: ס"ה א"י). וא"כ, לדיוק זה מהניקוד אין מקום כלל וכלל.

ולגבי דבריהם מהשינוי בתרגום, גם ע"ז יש להשיב, שבתרגום אין קפידא בדבר זה, ופעמים נוספת אות שימוש ופעמים לא, ואין בזה שום עקביות. ועוד, שבתרגומים המדויקים בשני המקומות מתורגם דדהב בדלי"ת השימוש (כן הוא בכתב יד ט"ח, שהוא מקור קדום ואמין מאד לנוסח התרגום, וכן הוא בתרגומים התימניים הידועים בדיוקם, וכן בכ"י א"ד, וכן הוא בדפוס מק"ג – שהוא הדפוס שבעקבותיו נכנס נוסח הפתח לדפוסים שאחריו. בשאר כתבי היד: כ"י א"א מתרגם דהב בשניהם ללא דלי"ת. כ"י קופנהגן 11 מתרגם כאן ללא דלי"ת ובויקהל בדלי"ת, וכ"י: א"ג א"ה א"ו א"י, מתרגמים כאן בדלי"ת ובויקהל ללא דלי"ת).

ויש להעיר, שע"פ דבריהם יוצא שהקורא ככר בפתח במקום בקמץ, יש לו לחוש לשינוי משמעות, שהרי בפתח הוא דבק עם זהב טהור, ומשמע שהוא ציווי לעשותו ככר של זהב טהור, בעוד הם ב' ציוויים, וצ"ע בזה.

[כ] כן הוא בנוסח הפנים, אך בגליון העיר שבמוגה הוא בקמץ, ועיין לעיל הערה י"ח.

[כא] נראה שיש סימני מחיקה של מונח, ובמקומו סומן פשטא.

[כב] ונמסר עליו שם במסורה "לית בפשטא בענין", דהיינו שכל תיבות עַמֻּדֵיהֶם הכתובות כאן בענין עשית המשכן (בפסוקים: י"ב, י"ד, ט"ו), מוטעמות במונח, ורק כאן תיבת עַמֻּדֵיהֶם מוטעמת בפשטא.

[כג] יתכן מאד שהמונח שמוטעם בחלק מכתבי היד הוא שיבוש שנבע מחמת הפסוקים הקודמים (י"ב, י"ד, ט"ו), בהם תיבת עַמֻּדֵיהֶם מוטעמת במונח (ואולי אף מהפסוקים לקמן בפרשת ויקהל (ל"ח י"א, י"ב, י"ד, ט"ו)).

ויש לציין שגם לקמן בפרשת ויקהל (ל"ח י"א, י"ב, י"ד, ט"ו) תיבת עַמֻּדֵיהֶם מוטעמת בכל המקומות במונח, ורק גבי עמודי המסך (ל"ח י"ט) מוטעם בפשטא.

[כד] ובטעות כתוב בכ"י זה עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה, במקום עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה. וטעות זו נגרמה בודאי מחמת שבשני הפסוקים הקודמים כתוב עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה. וראה בהערה לעיל שיתכן שדמיון זה גרם ג"כ להטעימו במונח ולא בפשטא.

[כה] וכתב רוו"ה שברוב הדפוסים הוא בפשטא, דלא כעין הקורא.

גליון זה יו"ל לעילוי נשמת מרת חיה פראדל בת ר' צבי ע"ה.